Ontspanningskansen?

* * De verhouding tussen de supermogendhe-
* den is een zaak van groot belang voor het gros van de mensheid, ook al wordt dat door die meerderheid niet bij voortduring beseft. De publiciteitsmedia vestigen echter wel doorlopend de aandacht van hun lezers, kijkers en luisteraars op die feitelijke situatie, en zo langzamerhand is het dan ook wel erin gehamerd dat over het vraagstuk van oorlog of vrede wordt beslist door de leiders van naties of groepen van naties die over zoveel macht beschikken — of zich dat verbeelden — dat de inzet daarvan doorslaggevend zou kunnen zijn in een gewelddadig conflict. Het is dientengevolge begrijpelijk dat veranderingen in de topleiding van dergelijke naties met meer dan gewone belangstelling worden gadegeslagen door een ieder die zich bewust is van de verstrekkende gevolgen die kunnen voortvloeien uit het besluitvormingsproces op dat niveau.
Volledigheidshalve moet daaraan worden toegevoegd dat een overeenkomstig belang moet worden gehecht aan wisselingen in de leiding van staten die weliswaar niet tot de supermogendheden mogen worden gerekend, maar die door hun geografische ligging, hun grondstoffenrijkdommen, hun lidmaatschap van bepaalde bondgenootschappen of enige andere reden bij een frontverandering aanleiding zouden kunnen zijn tot een verstoring van het bestaande evenwicht dan wel tot het verergeren van een reeds aanwezig desequilibrium.

Het ligt voor de hand dat de rekenmeesters van de regeringen der supermogendheden al op voorhand zullen hebben becijferd hoe de nieuwe uitkomst zal luiden indien zich zo'n gebeurlijkheid zou voordoen, en de wereld verbaast zich al sinds lang niet meer over de plotselinge reislust van ministers van buitenlandse zaken, vice-presidenten en in ernstige gevallen zelfs staatshoofden wanneer er hier of daar iets dreigt scheef te lopen. Zo haastte Kennedy zich eens naar Berlijn toen de „re-appraisal" van Amerika's buitenlandse politiek ertoe leek te zullen leiden dat die stad als een „minor issue" zou worden beschouwd hetgeen een breuk met de Bondsrepubliek zou kunnen veroorzaken; zo pendelde Kissinger tussen tal van staten om te voorkomen dat de machtsverhoudingen te zeer zouden gaan verschuiven; en ter andere zijde reisde ook Brezjnjef van de ene hoofdstad naar de andere om de onderlinge band te verstevigen en de gelederen te doen sluiten.
Ongetwijfeld moet ook het reisprogramma van de nieuw in functie gekomen Amerikaanse vice-president Mondale in dezelfde categorie worden ingedeeld. Immers, de latere overwinnaar Carter had tijdens zijn verkiezingscampagne een aantal onverbloemde uitspraken op zijn naam gebracht die wel degelijk enige onrust hadden gewekt in de bondgenootschappelijke hoofdsteden. Carters vredelievende gezindheid was zó onmiskenbaar duidelijk aan de dag getreden dat Amerika's partners zich wel moesten gaan afvragen hoe hoog daarvoor de uiteindelijke prijs zou uitvallen . . . en wie die dan zou moeten betalen. Geen wonder dus dat de recente regeringswisseling nog geen week oud was toen er alweer werd gependeld dat het een aard had. En, naar het zich laat aanzien, met het beoogde succes.
Van de zijde van het Oostblok had men zich destijds al beijverd aan Carters verkiezingstoespraken een aanzienlijk hogere waarde toe te kennen dan de meeste Amerikanen zullen hebben gedaan. Dat laat zich gemakkelijk begrijpen, want de Sovjet-Unie zou niets liever zien dan dat er inderdaad drastisch werd gesnoeid in de defensiebegroting van het Pentagon. Al sinds jaren streeft de SU naar een beperking van de bewapeningswedloop, met dien verstande dat zij niets liever wil dan dat die beperking door het Westen wordt geëffectueerd.

Een dergelijke visie op de ontspanningsproblematiek laat zich het beste vergelijken met twee mannen die ieder een uiteinde vasthouden van een tot het uiterste uitgerekt elastiek dat zij niet durven loslaten uit vrees voor de gevolgen; als West zich dan in de richting van Oost beweegt, palmt deze

laatste het elastiek in zodat de spanning gelijk blijft en hij West kan blijven aanmanen toch dichterbij te komen, tot hij hem ten slotte kan „omarmen".
Het is nu uiteraard de vraag hoe het Oosten zich zal opstellen tegenover de praktische verwezenlijking van wat een zo veelbelovende Carter-doctrine had kunnen worden. Hoe daar zal worden gereageerd op het feit dat de nieuwe president toch niet doof is geweest voor de waarschuwingen die zijn voorganger en diens militaire, buitenlandse en inlichtingendeskundigen hebben laten horen bij de aflossing van de wacht; waarschuwingen die vooral waren gebaseerd op de onophoudelijke uitbreiding van de militaire sterkte van het Warschau-Pact tot een peil dat ver uitgaat boven dat wat voor een succesvolle verdediging van zijn grondgebied nodig zou kunnen zijn.

Voor het Westen nu is het essentieel dat er een duidelijk tegenwicht wordt gesteld tegenover die zozeer overtrokken sterkte ter andere zijde. Zoals bekend lopen de opvattingen over de omvang van een dergelijk tegenwicht ver uiteen. Er wordt nogal wat „wishful thinking" bedreven als het gaat over de kwantiteit en de kwaliteit van de defensie-inspanningen die het westelijke bondgenootschap zich zal moeten getroosten, in het bijzonder als de verdeling van de lasten ter sprake komt: het behoeft geen betoog dat een ieder het happigst is op de goedkoopste taken die het minste ingrijpen in het normale vredes-leefpatroon van de eigen bevolking, maar het zou wel tragisch zijn als de analyses, waarop de uiteindelijke behoeftebepaling moet worden gefundeerd, zodanig zouden worden „aangepast" dat hun uitkomsten zouden overeenstemmen met wat de wishful thinkers hadden begeerd.
Nu in het Westen de ene defensiebegroting na de andere een krimpende bestedingsmarge te zien geeft, is het verleidelijk te speculeren op een soort algemene vredeswil in de gehele mensheid en zich op grond daarvan voor te stellen dat een mondiale ontwapening binnen handbereik ligt. Het is evenwel aanzienlijk realistischer de zaken te bezien zoals Carter dat klaarblijkelijk bij nader inzien heeft gedaan: de adviezen van zijn ambtsvoorganger en diens medewerkers mogen uiteraard een zekere dosis zout behoeven, de wérkelijke stand van zaken verandert niet in het minst wanneer men zich gedraagt als de vermaarde struisvogel.
Ontspanningskansen zijn er ongetwijfeld; omdat zij zo kostbaar zijn, zo waardevol, moeten zij zorgvuldig tot ontwikkeling worden gebracht. Zo lang er dan nog geen uitzicht is op een waarachtige ontspanning, een die níét uitloopt op een „krachtige omarming", zo lang is het alleszins raadzaam te zorgen voor voldoende „afstand" en ertegen te waken dat de ander inmiddels „inpalmt" wat wij zo bereidwillig hebben losgelaten terwijl wij „aan zijn standpunt tegemoet" kwamen.

Voorshands verdient het nog steeds aanbeveling de Noordatlantische Verdragsorganisatie te verstevigen en zo mogelijk aanzienlijk te versterken. De potentiële tegenstander heeft zich immers in de afgelopen tijd verzekerd van een steeds groter aantal opties. De enige weg naar werkelijke ontspanning is hem te doen inzien dat geen enkele van die opties ook maar tot enig resultaat zal kunnen leiden, omdat de NAVO daarop volkomen is voorbereid. Maar indien er aan dat voorbereid zijn in toenemende mate van alles mankeert, is het duidelijk dat het Westen hoogst roekeloos omspringt met de schaarse kansen op ontspanning die er worden geboden. De ontwikkelingen binnen het Oostblok sinds het slotcommuniqué van Helsinki — of liever het uitblijven van zodanige ontwikkelingen — laten wat dat betreft geen enkele ruimte voor twijfel . . . er is slechts plaats voor *illusies*!